

**ПРОБЛЕМА ПОШУКУ ШЛЯХІВ ВИХОВАННЯ
МОРАЛЬНОЇ ОСОБИСТОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ
РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В
КОНТЕКСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІЛОСОФСЬКО-
ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ ВІТЧИЗНЯНИХ
МИСЛИТЕЛІВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХVІІІ СТОРІЧЧЯ**

В статтє рассматриваются базовые принципы воспитания нравственной личности путем использования философско-педагогического опыта украинских мыслителей второй половины ХVІІІ столетия.

In clause the base principles of education of the moral person are considered by use of pedagogical experience Ukrainian scientists second half ХVІІІ of century.

Постанова проблеми. На початку ХХІ сторіччя ми стаємо свідками найбільш глобальних перетворень майже в усіх галузях суспільного життя. Такі радикальні зміни продиктовані переходом людства від техногенної до антропогенної цивілізації. Як вважає Б.С.Гершунський, цей перехід зумовила гостра системна криза, що спіткала три важливіші сфери духовного життя суспільства: науку, релігію і освітньо-виховну його галузь [2,495]. До цієї кризи людство прямувало сотні років, починаючи з епохи Відродження, коли швидкими темпами починає розвиватися егоцентрична модель світосприйняття.

Техногенні тенденції, що проявилися пізніше, дозволили здійснити науково-технічну революцію, дійсно якісно покращати матеріальний рівень життя, зробивши його набагато безпечнішим і комфортним, але водночас призвели до трагічної втрати людиною духовних орієнтирів. Поставивши на перше місце техніку, зробивши головний акцент на формування і розвиток інженерного мислення та егоцентричного світогляду, людина втратила свої духовні коріння, і, як наслідок – саму себе.

Саме тому на сучасному етапі розвитку українського суспільства таке актуальне значення набувають процеси демократизації суспільства і гуманізації суспільних відносин.

Головною дійовою особою цих перетворень виступає людина, а проблема виховання моральної особистості, спроможної приймати активну участь у суспільному житті, виступає пріоритетним напрямком у сучасних педагогічних дослідженнях (Р.А.Беланова, Л.В.Кондрашова, І.В.Мартинюк, Н.М.Вознюк, А.М.Бойко, П.Р.Ігнатенко, Ю.Д.Руденко).

При цьому ми вважаємо, що розробка цієї проблеми неможлива без використання філософсько-педагогічного досвіду минулих часів. На думку Дж.Д'юї, „будь-який поступ у напрямку нових ідей і їх запровадження так чи інакше викликає повернення до ідей та практики минулого...” [3,19]. Саме вивчення такого досвіду допоможе нам виявити загальні тенденції, властиві даній проблемі, а також безперечний зв'язок і спадкоємність різних педагогічних теорій і концепцій для її подальшого вирішення. Період другої половини XVIII століття привернув нашу увагу тому, що саме в цей час відбувався активний пошук нових ідей у вирішенні проблеми виховання моральної особистості.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі вивчення філософсько-педагогічного досвіду українських мислителів другої половини XVIII сторіччя обґрунтувати основні принципи, необхідні для реалізації виховання моральної особистості на сучасному етапі розвитку суспільства.

Завдання статті:

- проаналізувати теоретичні основи реалізації ідеї виховання моральної особистості в творах українських мислителів другої половини XVIII століття;
- виявити домінуючі тенденції в розвитку даної ідеї та розглянути перспективи їх використання в сучасних умовах реформування українського суспільства.

Отримані результати. Досліджуваний нами період у розвитку вітчизняної філософсько-педагогічної думки був дуже продуктивним з точки зору висунутих ідей і обґрунтованих теорій. Можна говорити про розробку трьох загальних концепцій виховання моральної особистості.

Перша концепція ґрунтується на основах православ'я і тісно пов'язана саме з ідеологією православної церкви. Одним із провідних її теоретиків у XVIII столітті був професор Києво-

Могиллянської академії Георгій Кониський. У своїх лекціях він проголошував, що кожна людина народжується для щасливого життя. Визнаючи активну природу людини, її здібність до творчої діяльності, Г.Кониський закликав до виховання на основі християнсько-православної моралі, пристосованої до потреб нового буржуазного суспільства. В основі його гуманізму лежить ідея розумної особистості, здатної самостійно вирішувати принципові питання свого існування.

Якість життя людини багато в чому залежить від розвитку розуму і волі, що справляють переважаючу дію на процес її формування [5,420]. І в обґрунтуванні змісту виховання моральної особистості він виходив із раціонального принципу корисності, продиктованого розумом. У свідомості людини, - стверджував Г.Кониський, - відбувається постійна боротьба мотивів; вона обирає ті з них, які найбільше підходять її світогляду, долаючи негативні схильності своєї душі. І в цьому полягає свобода на шляху до реалізації мети [5,38]. Так добром для людей, з точки зору Г.Кониського, виступає те, що служить їх благу і згідно з оцінкою розсудливої людини не приносить марних страждань. Тому в дітях необхідно виховувати, перш за все, гнучкість, помірність, стриманість, невибагливість, милосердя [5,278].

Друга концепція виховання моральної особистості була висунута Яковом Козельським і базується на французькій філософсько-педагогічній думці XVIII століття, палким прихильником якої він був. Я.Козельський вважав суспільне середовище найважливішим чинником, що впливає на формування та розвиток людської особистості. Тому його філософсько-педагогічні погляди пройняті ідеєю соціальної рівності та тісно пов'язані з потребами суспільства, що потребує людей грамотних, освічених, морально вихованих.

Вважаючи, що моральні якості не є природженими, а набуваються в процесі виховання, український мислитель розглядав гуманізм, як найважливіший принцип виховання моральної особистості. Але гуманізм Я.Козельського був дуже далеким від релігійної ідеї людинолюбства і він взагалі заперечував релігійне віровчення як обґрунтування мети і змісту виховання моральності. Дослідник його творчості Ю.Я.Коган

зазначає, що, за Я.Козельським, любити того, хто негідний любові, значить скоювати аморальний з точки зору „істинного людинолюбства” вчинок; а платити добром за зло так само аморально, як і віддавати злом за добро [4,128].

У Я.Козельського таке заперечення релігії як духовно моральної основи людського існування, на нашу думку, призводило до втрати людиною своїх духовних орієнтирів і певною мірою суперечило етично-повчальному характеру його поглядів на процес виховання. Тому філософу доводилося шукати виховні ідеали зовні людської природи, в абстрактно-відносних проявах суспільного розвитку, і тут у нього виникали серйозні методологічні проблеми у вирішенні питань виховання моральної особистості.

Третя найбільш оригінальна концепція належить відомому українському філософу і педагогу Григорію Сковороді. Він розробляв своє етико-гуманістичне вчення з певною метою – навчити людей досягати у своєму житті щастя. Характерною ознакою щастя в розумінні мислителя є його органічний зв'язок із внутрішньою натурою людини, її внутрішнім світом. Сам Г.Сковорода пов'язував щастя з відчуттями подяки, дружби, любові, які виникають унаслідок спорідненості.

Філософсько-педагогічне вчення Г.Сковороди ґрунтується на оптимістичному переконанні в безумовно добрій природі кожної людини, де криються величезні творчі сили і можливості. Отже, завдання вихователя і полягає в розпізнаванні цих здібностей, в розвитку всього творчого потенціалу особистості. Український мислитель вважав, що через індивідуально неповторний зв'язок із Богом кожна людина відрізняється від інших своєю внутрішньою природою. Тому принцип “спорідненості”, або природовідповідності відіграє ключову роль у його поглядах.

Головною умовою реалізації щастя за Г.Сковородою виступає праця, яка повинна складати сенс людського життя. Не задовольняючись абстрактним характером трактування праці, а також недоцільною активністю особистості, він висунув оригінальну духовно-етичну концепцію „спорідненої праці”, поєднавши ідею “спорідненості” і трудову діяльність індивіда.

Саме ця “споріднена праця”, співвіднесена з природними здібностями і реальними можливостями людини, стає у Г.Сковороди провідною умовою реалізації щасливого життя.

На думку мислителя якість життя людини визначають три “споріднені” фактори: його характер, виховання і праця. “Споріднене” виховання, за Г.Сковородою, створює для дитини необхідні умови максимального розкриття природного потенціалу, формує та розвиває, головним чином, духовно-етичні риси характеру і якості особистості, серед яких на першому місці знаходиться любов. Як вважає Р.А.Беланова, у Г.Сковороди любов виступає універсальним духовним засобом поєднання людини з Богом і своєю “внутрішньою натурою” [1,74]. На моральному рівні любові відповідає вдячність і тому “споріднене” виховання дитини у сім’ї повинно починатися саме з цих духовно-етичних начал.

Незважаючи на суттєві відмінності трьох розроблених у XVIII сторіччі концепцій їх поєднує пріоритет у вихованні духовно-моральних рис характеру і якостей особистості. Власно інтелект, зовнішні манери поведінки, освіченість мають другорядне, допоміжне значення і саме ця специфіка складає головну особливість української педагогічної ментальності, яку ми повинні враховувати при розробці сучасної концепції виховання моральної особистості.

Вітчизняні мислителі XVIII сторіччя у своїх творах запропонували нам систему базових ідей для створення такої концепції. На їхню думку принципи спорідненості (природовідповідності), самопізнання, гуманності, народності мають позачасове, загальнолюдське значення і можуть бути застосовані для розробки та обґрунтування мети, задач, а також системи форм і методів виховання моральної особистості в сучасних умовах розвитку суспільства.

Висновки. На нашу думку, існуючі труднощі в розробці, обґрунтуванні, реалізації процесу виховання моральної особистості об’єктивно пов’язані з кризою сучасної української національної ідеї. Та національна ідея, що була висунута на початку 1990-х років, з її антикомунізмом і подоланням спадщини попереднього режиму, на даний момент не працює [6,7]. Усі спроби “помаранчевої” еліти створити нову

ідею на основі форсованої інтеграції у світове співтовариство уже зараз можна визнати передчасними. А саме національна ідея майже повністю визначає мету, завдання та зміст виховання моральної особистості. І якщо ця ідея чітко визначена і об'єктивно відповідає потребам нації, то ефективно працює і система виховання моральної особистості.

Для українського суспільства другої половини XVIII сторіччя такою національною ідеєю виступало православ'я, на базі якого в суспільстві розвивалися культура, менталітет, освіта і виховання. Тому пошуки саме такої ідеї виступають головною умовою створення ефективної системи виховання моральної особистості.

Література

1. Беланова Р.А. Гуманізація та гуманітаризація освіти в класичних університетах. – К.: Центр практичної філософії, 2001. – 216с.
2. Гершунский Б.С. Философия образования для XXI века. – М.: Совершенство, 1998. – 622с.
3. Джон Д'юї. Досвід і освіта. – Л.: Кальварія, 2003. – 84с.
4. Коган Ю.Я. Просветитель XVIII века Я.П. Козельский. – М.: АН СССР, 1958. – 188 с.
5. Кониський Георгій. Філософські твори: У 2 т. Т. 1. – К.: Наукова думка, 1990. – 494 с.
6. Кривчик Г.Г. Сучасна українська національна ідея в історичному вимірі. //Грані. – 2006. –№ 2. – С.7.

О.А.Пермяков, Н.І.Зеленкова, Л.В.Григоренко

РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНКИ ЗНАТЬ УЧНІВ

В статье рассматриваются теоретические вопросы рейтинговой системы оценки знаний учащихся: разработка понятийного аппарата, основные принципы, функции, виды и формы, плюсы и минусы, присущие данной системе.

In article theoretical questions of rating system of an estimation of knowledge of pupils are examined: development of the conceptual device, main principles, functions, kinds and forms, plus and the minuses inherent given system.

Постановка проблеми. Відомо, що до 2000 року в